

linkki 1800-luvun jälkipuoliskon yhteiskunnalliseen kuohuntaan. Lisäksi taiteen yleinen ryhmittely koulukuntiin ja virtauksiin ja esittäminen teemoittain on, väistämättömyydestään huolimatta, joskus hieman harhaanjohtavaa: eihän sovi unohtaa sitä seikkaa, että tosiasiaa kansallidentiteettiään etsinyt Venäjä (kuten myös Suomi!) oli huomattavasti hajanaisempi kokonaisuus kuin kansaan keskittynyt ”realistinen” taide antaa ymmärtää.

Yksi mahdollisuus onkin ottaa näyttely rennosti vaikkapa kuvituksena 1800-luvun venäläisyyteen – tähän lähestulkoon sata teosta antaa hyvän mahdollisuuden, varsinkin, jos suostuu taiteilijoiden luomien tunnelmien kuljettavaksi. Kaupunkimaisemia on tarjolla esimerkiksi Aleksei Bogoljubovin maalauksessa *Näkymä Smolnan luostariin Ohtajoen rannalta* tai Vasili Vereštšagin markkinakuvauksessa Nižni Novgorodista; hieman toisenlaista (ja hätkähdyttävän tuttua) kaupunkitunnelmaa taas luo Vasili Surikov paksulla ja rohkealla värien käytöllään kuvatessaan Kremlin juhlaavaloitustessa. Abram Arhipovin *Ristisaatto* asettaa katsojan osaksi hajanaista ja köyhää ristisaattoa keväisen pölyisellä arolla; kansankuvaus Pjotr Korovin *Itse teossa* -maalauksessa kiteytyy puolestaan humoristisesti kahteen repaleiseen, metsätiellä tallustavaan musikkaan. Repinin klassikko *Pellon pientareella* on yksinkertainen paketti taiteilijan tavaramerkkejä: kesän valoa ja psykologista luonnekuvausta. Isaak Levitanin *Ikuisen rauhan* pilvinen näkymä pienen kirkon yli joelle on nimensä mukaisesti erityisen rauhoittava piste i:n päälle näyttelyn lopussa. Kaiken kaikkiaan näyttelyvisiitti Meilahteen on siihen käytetyn ajan ja vaivan arvoinen.

Ja onpa kirjallisuuden ystäviäkkin muistettu: kannattaa vilkaista viimeisen huoneen näennäisen

vaatimaton Anton Ivanovin *Gogol ylittämässä Dnepr-jokea*. Mu-

soon siis, mars!

Mari Raami

Haaste aluetutkimukselle

Toinen maailmanpolitiikka: 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen.
Toim. Johanna Kantola & Johanna Valenius. Tampere: Vastapaino, 2007.

Toinen maailmanpolitiikka on tarkoitettu oppikirjaksi. Suomalaisittain katsoen se ilmestyy yli kaksikymmentä vuotta sen jälkeen, kun termi *malebias* ilmaantui työlistoille – eli kun demokratian ja politiikan tutkimuksen kehyyksiä, teorioita, käsitteitä ja metodologioita alettiin täälläkin arvioida feministisistä lähtökohdista käsin. Muutoksen hitaudesta ja katkoksellisuudesta todistaa, että 2000-luvulla tehdyt analyysit akateemisen perusopetuksen tilasta ja tilanteesta politiikan laitoksilla ovat hämmentävän synkeitä. Feministinen kritiikki on sekä kurssikirjallisuudessa että kurssitarjonnassa täysin marginaalisessa asemassa. Kirja on siis enemmän kuin odotettu ja tarpeellinen.

Toisin kuin monet tunnetuilta ulkomaisilta kustantajilta ilmestyneet teokset, *Toinen maailmanpolitiikka* on antologia. Kutakin käsitettä esittelee, avaa ja kehittää yksi tutkija tai tutkijapari. Johdanto, jossa käydään yleisemmin lävitse feministisen kritiikin ja kansainvälisten suhteiden tutkimuksen omia vaiheita ja suuntauksia, on toimittajien tekstiä. Kokonaisuus on sikäli kaksijakoinen, että siinä esitellään maailmanpolitiikan tavanomaisia peruskäsitteitä ja erilaisia tutkimustraditioita, ja toisaalta tuodaan työlialle uusia, nimenomaan feministisistä näkökulmista hahmotettuja kysymyksiä. Kokonaisuudesta jää kuitenkin

puuttumaan erillinen arvio politiikan ja demokratian monitaistumisesta ja sitä koskevista koulukunnista. Tämän suuntaisia odotuksia virittää luonnollisesti se, että avausluku on valtio (Johanna Kantola).

Aika monessa osatekstissä saattaa tunnistaa sen, että sukupuolineutraaliksi (harhaisesti) väitetyn ”*add and stir*” –lähestymistavan aikanaan kyseenalaistaneet näkökulmat nähdään ikään kuin väistämättä essentialistisina. Niitä voi historiallisesti katsoen vähintäänkin yhtä perustellusti pitää essentialismin kritiikkinä. Syytä on muistaa myös, että jo 80-luvulla, ennen kulttuurista käännettä, myös Suomessa vaadittiin sukupuolen kategorian moninaistamista. Nykykeskustelun yhtenä ilmeisenä ongelmana on se, että käsitteitä menneistä debateista muodostetaan lähinnä postmodernin kritiikin kautta, ilman että kohteena oleviin teoksiin ja näkökulmiin ja, mikä tärkeintä, niiden intellektuaaliseen kontekstiin olisi oikeasti itsekäin perehdytty. Oppikirjalta edellyttäisi ehkä vielä selkeämpää varoitusta siitä, että sekin, mikä nyt näyttää lopulliselta, tulee väistämättä asettumaan myös itse perustavan kritiikin kohteeksi. Tältä osin esimerkiksi kelpaisi keskustelu rauhan käsitteestä, jossa korostetaan että monet nykyhetken keskustelut ovat myös kiitollisuuden velassa edeltäville vaiheille (Tarja Väyrynen).

Mutta mitä tekemistä tällä kaikella on suoranaisesti Venäjän ja itäisen Euroopan tutkimuksen kanssa? Ilman muuta paljonkin, koska niin sanotun aluetutkimuksen uudelleen arviointi ja kehittäminen edellyttävät sen

kehysten ja näkökulmien uudistumista. Tähän saa hyvää tukea *Toisesta maailmanpolitiikasta*. Erinomaisia esimerkkejä ovat tässä mielessä nationalismin, turvallisuuden ja ihmisoikeuksien käsitteiden esittelyt (Anne-Maria Marttila, Johanna Valenius, Sari Kouvo). Käsitteiden uudenlainen ajankohtaistuminen on liittynyt paljolti nimenomaan Neuvostoliiton ja sosialistisen hallinnon romahtamiseen – ja niihin uusiin valtioihin, joiden synnyssä sodankäynnin kansallisvaltiolliset muodot jäivät taka-alalle ja joissa naisista ja heidän kehostaan tuli kansallisten, etnisten ja/tai uskonnollisten konstruktioiden symbolisia rajanpitäjiä ja varti-joita (Kirsi Mäki). Samaten on ilmeistä, että sukupuoli kietoutuu tiiviisti osaksi tämän hetken kansainvälisen politiikan ja talouden rakenteita (Hertta Niemi & Marjut Jyrkinen). Laillinen ja laitton muuttaminen, hoivatyö, transnationaali ja globaali prostituutio ja ihmiskauppa ovat nimenomaan sukupuolinäkökulmasta keskeinen osa Euroopan itä/länsi-jakojen uudelleen muotoutumista, niiden de- ja rekonstruktioita.

Itse asiassa myös kirjan loppupuolella keskiöön nouseva postkolonialistinen kritiikki (Päivi Mattila & Elina Vuola, Anu Hirsiaho) kääntyisi sekin luontevasti Euroopan itään. Post-sosialistisiin maihin suuntautunut läntinen demokratia- ja kehitysmissio on ollut mittasuhteissaan maailmanhistoriallisesti merkittävä. Sukupuolen näkökulmasta siihen liittyy aivan erityisiä ristiriitoja ja jännitteitä. Valtioiden ja kansainvälisten rahoituslaitosten välinen vuorovaikutus, jolla on tähdätty valtiollis-paternalistisen hyvinvointihallinnon markkinaehtoiseen liberalisointiin, on yleisesti arvioitu luonteeltaan naisvihamieliseksi. Samaan aikaan nais-toimijat ovat ruohonjuuritasolla transnationaalissa yhteistyössä pyrkineet naisten valtaamuttami-

seen, hyvinvointi-instituutioiden rakentamiseen naisten tarpeista ja eduista käsin. Tätäkin on syytä arvioida nyt kriittisesti ja pohtia, miten naisten ja naisliikkeiden kesken on luotu ”toiseutta”, hierarkioita ja valta-asemia, osoitettu kehityssuuntia.

Jugoslavian historiaa ruotsiksi

Sanimir Resic: *En historia om Balkan: Jugoslaviens uppgång och fall*. Lund: Historiska Media, 2006.

Ruotsissa on julkaistu useita yleisteoksia Balkanista suurelle yleisölle. Sattumalta kirjastosta löytämäni Sanimir Resicin kirja *En historia om Balkan. Jugoslaviens uppgång och fall* on yleisesitys toisen Jugoslavian alueiden historiasta aikojen alusta eli kansainvaellusten ajoista 1990-luvun alkuun. Epilogissa kommentoidaan lyhyesti tapahtumia vuoteen 2006 saakka. Resicin kirja on yleisteos; se toimii hyvin ensimmäisenä johdantokirjana, sillä siinä mainitaan lähde- ja joista kiinnostuneempi lukija voi ryhtyä etsimään tarkempia faktoja. Tämä on yleisesti ottaen turhan harvinaista Balkanin alueen historiaa luotaavissa teoksissa. Resicin *En historia* on johdanto aiheeseen myös laajuudeltaan: vajaan kolmessa sadassa sivussa ehditään käydä Süleymanit, Titot ja Tudmanit, uskonnot, naisliikkeet ja perustuslait, eikä näin ollen mihinkään keskitytä suuremmin.

Resic selvittää, painottaa ja selittää. Siksi hänen kirjaansa on helppo lukea; jopa Serbian keskiaika on melko helppolukuista. Resic on myös ihailtavan neutraali. Hän kertoo intohimottomasti ja toteavasti asioiden tilasta. Teoksen kantavana näkökulmana ja lähtökohdina toimii kuitenkin 1990-luvun tapahtumien selittä-

Pidemmittä puheita, *Toinen maailmanpolitiikka* on syytä sijoittaa idäntutkimuksen sekä perus- että tutkijakoulutuksen kirjallisuuslistoille.

Aino Saarinen

minen historialla. Resic viittaa 1990-luvun tapahtumiin vain yleisellä tasolla, kuten esim. maininta piispa Velimirovićin tekstien noususta jälleen ajankohtaisiksi NATO:n pommitusten jälkeen vuonna 1999. Resic ei vaikuta koskaan puolueelliselta tai suosivan jotakin tiettyä väestöryhmää, mikä saattaa johtaa kritiikkiin: tietyn näkökulman valinneet lukijat varmasti pitävät Resiciä omaa näkökulmaansa vähättelevänä kirjoittajana.

Resic selittää asioita, joita keskivertoruotsalainen – jolle kirja on suunnattu – ei tiedä. Kansainvaellusten aikaa käsitellessään Resic ei juutu turhan sotkuisiin selityksiin esimerkiksi eri kansojen mahdollisista alkuperistä, vaan keskittyy slaavien saapumiseen ja niihin alueen alkuperäiskansoihin, joita myöhemmin käytetään kansallisen identiteetin vahvistamiseen. Luku keskiajasta alkaa selityksellä idän ja lännen kirkkoihin jakautumisen syistä. Osmaanivallasta kertoessaan Resic selittää hallinnon ja sodankäynnin periaatteita – riittävässä määrin. Ja näin Resic jatkaa kautta historian.

Resic osaa kieltä. Kaikkialla paitsi omassa sukunimessään hänellä on väkäset oikein, turkissakin. On ilo lukea histori-ankirjaa, jossa monille ilmiöille saa kaikenkieliset termit – esim. *devşirme*, eli *danak u krvi*, eli *blodsskatt*, jota suomeksi on kutsuttu lapsiveroksi – eikä lukijaa ole aliarvioitu jättämällä pois